

<http://doi.org/10.22133/TLJ.2024.440781.1151>

Identifying and Prioritizing Creative Tourism Attractions in the Life of the Nomads from the Guest-Host Perspective

(Case study: Bakhtiari Tribe, Khuzestan province)

Mehrnoosh Bastenegar^{1*} , Anahita Azarbod²

¹ Assistant Prof. of Technology Development Research Institute- ACECR / PhD in Tourism Management, Tehran, Iran.

² MA. Student in tourism marketing management, University of Science and Culture, Tehran, Iran.

Article Info

Abstract

Original Article

Received:
30-03-2023

Accepted:
17-04-2024

Keywords:
Nomadic Life
Bakhtiari Tribe
Creative Tourism
TOPSIS
Multi-Criteria
Decision Making

This study aims to identify and prioritize creative tourism attractions in nomadic life from a host-guest perspective. The research method is descriptive-analytical and the statistical population includes tour guides and nomadic tourism activists. The study data was collected based on the decision matrix pattern, which includes options and indicators, based on the subjective judgments of a 15-person sample of the statistical population selected by the snowball method. The data obtained from the combination of the opinions of the sample members were analyzed using the Shannon entropy technique for evaluating the indicators and TOPSIS for prioritizing the attractions from the host and guest perspectives. The findings show that from the host's perspective, the demand indicators, attracting tourists, contribution to the local economy, diversity, and tourist participation impact the ranking of tourist attractions, respectively. From the guest's perspective, the indicators of influence on the tourist experience, uniqueness, connection with history and culture, diversity, and opportunity for cultural improvement are, respectively, influential in the ranking of tourist attractions. The results also indicate that from the host's perspective, handicrafts, food and cuisine, music, customs, Migration architecture, and literature are the most important creative tourism attractions in nomadic life, respectively. From the guest's perspective, handicrafts, music, food and cuisine, Migration architecture, customs, and literature are the most important creative tourism attractions in nomadic life, respectively. These results can bring the views of the supply and demand sides closer together and provide an effective basis for formulating creative tourism development strategies in nomadic.

***Corresponding author**

e-mail: mnegar51@gmail.com

How to Cite:

Bastenegar, M., & Azarbod, Anahita (2024). Identifying and prioritizing creative tourism attractions in the life of the nomads from the guest-host perspective (Case study: Bakhtiari Tribe, Khuzestan province). *Tourism and Leisure Time Journal*, 9(17), 21-44.

Published by University of Science and Culture <https://www.usc.ac.ir>
Online ISSN: 2783-3828

1. Introduction

Nomadic life in Iran represents a precious heritage of culture and authentic human existence on Earth. As part of Iran's ancient civilization, nomadic regions, with their centuries-old traditions, offer a unique travel experience for culture enthusiasts. Tourists from around the world flock to these areas to immerse themselves in the daily activities of these people, participating in tasks like milking, yogurt and butter making, oil extraction, weaving, carpet weaving, and other handicrafts. Sleeping in nomadic tents amidst Iran's pristine nature is an unforgettable experience (Ashayari & Colleagues, 2019).

Therefore, there is a growing need to shift development perspectives in nomadic regions toward utilizing their cultural and traditional strengths to overcome economic challenges. Creative tourism emerges as a promising approach, as it can enhance the well-being, prosperity, and living standards of nomads while preserving their authenticity and culture. This form of tourism actively engages tourists in local customs, arts, and lifestyles, moving them away from passive observation (Basteneqar, 2019).

This study aims to identify and explore creative tourism attractions within the Bakhtiari nomadic tribe in Iran. By prioritizing these attractions from both guest and host perspectives, the study aims to provide a more accurate understanding of the potential value of nomadic tourism destinations for researchers, entrepreneurs, and other stakeholders in this field, adopting a creative tourism approach.

Given the lack of prior research on creative tourism in the context of nomadic communities, this study can be considered one of the pioneering efforts to identify and prioritize creative tourism attractions within nomadic life. This focus on creative nomadic tourism can elevate the level of tourism development strategies and enhance regional and cultural tourism. The innovative use of Shannon entropy and TOPSIS data analysis techniques as tools for evaluating and prioritizing tourist attractions adds to the study's novelty and contributes to the advancement of research methodologies in the field of tourism. Moreover, by considering both guest and host perspectives, the study provides valuable insights into the prioritization of creative tourism attractions from both supply and demand sides, fostering better interactions and synergies between guests and hosts, ultimately enhancing the overall tourism experience.

2. Literature Review

In recent decades, tourism has evolved from its traditional focus on visiting historical sites and monuments towards more creative patterns. Some researchers trace the origins of the term "creative tourism" to the EUROTEX project, conducted between 1996 and 1999 in Finland, Greece, and Portugal. This project highlighted the growing interest in local culture and everyday life, as well as the desire for active participation in learning creative experiences (Jarábková & Hamada, 2012). However, the term "creative tourism" was first formally introduced by Richards and Raymond in 2000.

Creative tourism is defined as a journey motivated by the desire to engage in an authentic and active experience, where the tourist actively participates in learning about the art, cultural heritage, or unique characteristics of a place, fostering a strong and meaningful connection with the local inhabitants, the creators of this living culture (Basteneqar & Hassani, 2018).

The Bakhtiari tribe, one of Iran's most populous nomadic communities, is a treasure trove of cultural and historical attractions in the country's southwest. Recognized as one of the oldest Iranian ethnic groups, the Bakhtiaris possess a unique social structure and power dynamics. This diverse tribe encompasses a significant nomadic population, adhering to a distinctive traditional and local diet shaped by their migratory lifestyle and economic activities.

The primary and traditional dwelling of the nomads is the black tent, locally known as "Behun," typically woven from goat hair (Danani Nia & Eilbeigipour, 2016).

Nomadic migration involves the movement of the tribe based on a predetermined schedule between two distinct environments with different natural characteristics. Environmental factors, such as temperature fluctuations, precipitation patterns and timing, and changes in vegetation, play a crucial role in determining the migration schedule. Nomadic migration is primarily classified into two types: horizontal and vertical. The nomadic lifestyle,

representing the most basic form of human life, has profoundly influenced the architectural style of nomadic dwellings, aligning them with their needs and way of life (Danani Nia & Eilbeigipour, 2016).

The handicrafts of the nomads stem from the primary needs of these migratory people to adapt to their geographical environment and the traditional technology prevalent in nomadic regions. Nomadic handicrafts serve two primary purposes: internal consumption within the tribe and clan, where nomads produce items to meet their needs in clothing, housing, storage, and agricultural tools. The other purpose, involving higher quality production, is for sale and income generation. Carpet weaving, chabuk weaving, felt making, hat weaving, gijeh weaving, kilim weaving, black tent weaving, jajim, khorjin, gabeh, verni, and the manufacture of various local musical instruments, including the dozaleh, sorna, shmshāl, ney, tabl, tombak, and dehl, are among the most important handicrafts of the nomads. Spinning is another significant activity among the nomads. The produced wool and hair are transformed, through a series of processes, into yarn and ultimately into various handmade products, such as woolen socks and shawls (Yāsūrī, 2011).

The music of the Bakhtiari tribe reflects the culture and identity of this region and is an inseparable part of Bakhtiari life, performed during various ceremonies and rituals (Kohzād, 2012). This music, considering elements such as geographical conditions, climate, culture and customs, religion, and faith, paints a vivid picture of tribal life. Bakhtiari music incorporates pieces from various musical instruments, including the karnā, sornā, dehl, shepherd's ney, and do-sorna. Dance in the Bakhtiari tribe emerges as an emotional and expressive response to music. These dances showcase the solidarity, unity, and love among the tribe members. The song lyrics in Bakhtiari music encompass a wide range of themes, from bravery to the daily lives of the nomads (Kohzād, 2012).

Traditional Iranian cuisine, derived from locally available ingredients, plants, and products, exhibits diverse variations among different ethnic groups and climates, reflecting their unique characteristics. The preparation and consumption customs of these dishes have been passed down through generations, from one person to another (Soltānpor, 2019). The food consumed by the majority of the tribe members is primarily derived from the raw materials they produce themselves, the result of the agricultural and livestock efforts of the families within the nomadic communities. The consumption of meat-based dishes is less frequent compared to other foods and is typically prepared for special occasions such as hospitality, mourning, and weddings (Digar, 2008).

From birth to death, the Bakhtiari people adhere to their customs without hesitation. The specific cultural and historical norms of the Bakhtiari tribe play a significant role in fostering solidarity and strengthening family and social ties. Since the Bakhtiaris are not under the control of the central government and resist foreign culture, their customs, including religious practices, traditional rituals, and celebrations, serve as a testament to their cultural and social independence (Ashayari & Colleagues, 2019).

The Bakhtiari people are recognized by language and literature scholars as possessing a remarkable and extensive repertoire of folk language and literature (Shahbazī, 2018). Bakhtiari poetry draws all its themes and imagery from its surroundings, reflecting the intrinsic nature of the tribe and its deep connection to the natural world. Bakhtiari folk poetry, from a genre perspective, stands as one of the most diverse and prevalent forms of folk poetry in Iran, offering immense potential for creative literary tourism. Literary tourism involves tourists seeking to understand various aspects of the literary or artistic life of the destination community (Danani Nia & Eilbeigipour, 2016)

3. Methodology

By reviewing and studying the literature, creative tourism attractions in the life of nomads and their evaluation indicators were extracted.

The study's data was collected based on the model of decision matrices (including options and indicators), based on the subjective judgments of a sample of 15 people from the statistical population (with the snowball method). The data obtained by combining the opinions of the sample members were analyzed with Shannon's entropy technique to evaluate the indicators and TOPSIS to prioritize the attractions from the perspective of the host and the guest. TOPSIS is a powerful and technical multi-criteria decision-making method for prioritization by similarity to the ideal answer.

In these matrices, creative tourism attractions include handicrafts, music, food and cuisine, nomadic migration, literature, and customs, and the criteria from the guest's point of view are: diversity, uniqueness, opportunity to improve culture, connection with history and Culture, influence on the tourist experience and from the host's point of view are: demand, tourist participation, diversity, Attracting tourists and contribution to the local economy. The scale used in the questionnaire to determine preferences is the 9-point Saati scale.

4. Results

Results indicate that from the host perspective, demand indicators with a weight of 0.280, Attracting tourists with a weight of 0.224, contribution to the local economy with a weight of 0.203, diversity with a weight of 0.194, and tourist participation with a weight of 0.099 are influential in ranking tourist attractions. From the guest perspective, the indicators of influence on the tourist experience with a weight of 0.434, uniqueness with a weight of 0.192, connection with history and culture with a weight of 0.138, diversity with a weight of 0.136, and cultural improvement opportunity with a weight of 0.101 are respectively influential in ranking tourist attractions. Additionally, the results suggest that from the host perspective, handicrafts, food and cuisine, music, customs and traditions, migration architecture, and literature, and the guest perspective, handicrafts, music, food and cuisine, migration architecture, customs and traditions, and literature are the most important creative tourist attractions in nomadic life.

As observed, both guest tourists and local host communities agree that nomadic handicrafts are their top priority. Additionally, both groups have placed nomadic literature as their lowest priority.

5. Conclusion

The high priority of handicrafts in the selection of both groups (guests and hosts) is noteworthy. From the guests' perspective, handicrafts provide unique handmade products to tourists, offering them a distinctive experience. On the other hand, hosts are aware of the importance of developing handicrafts in their local economy, which can be seen as an opportunity for employment generation and the promotion of local arts.

The secondary importance of music in creative tourist attractions, as perceived by tourists, indicates that Bakhtiari traditional music reflects the culture and identity of this pristine and beautiful region and can attract tourists, contributing to the prosperity and diversity of the region's tourist attractions.

Choosing food and cuisine as the second priority for hosts can result in a significant impact on the local economy. Local cuisine is always a complementary experience for tourists, and the local community is aware of this. Nomadic cuisine not only allows tourists to taste various flavors and become familiar with different culinary properties but also presents a significant opportunity for hosts' development through cooking.

The low literature ranking in both groups may indicate a lack of attention to the importance of literature in attracting tourists, which requires further research. Perhaps tourists prefer to focus on other aspects of nomadic life to experience local culture, which is not directly related to literature and poetry. On the other hand, it seems that hosts prefer to focus more on economic aspects rather than cultural ones.

The results of this study can play an effective role in enhancing knowledge and attitudes towards the creative tourist attractions of nomadic tribes and contribute to a deeper understanding of the relationship between guests and hosts in nomadic life. The findings can serve as an effective guide for developing creative tourism in nomadic life.

گردشگری و اوقات فراغت

<http://doi.org/10.22133/TLJ.2024.440781.1151>

شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان

(مطالعه موردی: ایل بختیاری استان خوزستان)

مهرنوش بسته‌نگار^۱، آناهیتا آذربد^۲

^۱ استادیار پژوهشکده توسعه تکنولوژی جهاد دانشگاهی صنعتی شریف؛ دکتری مدیریت گردشگری، تهران، ایران.

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت جهانگردی، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی	این پژوهش با هدف شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان انجام شده است. روش توصیفی - تحلیلی و جامعه آماری راهنمایان تور و فعالان حوزه گردشگری عشایر است. داده‌های مطالعه براساس الگوی ماتریس‌های تصمیم (شامل گزینه‌ها و شاخص‌ها)، براساس قضاوت‌های ذهنی نمونه‌ای پانزده نفره از جامعه آماری (با روش گلوله‌برفی) جمع‌آوری شد. داده‌های حاصل از ترکیب نظر اعضای نمونه با تکنیک آنتروپی شانون برای ارزیابی شاخص‌ها و تاپسیس برای اولویت‌بندی جاذبه‌ها از منظر میزبان و میهمان تحلیل شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که از منظر میزبان، شاخص‌های تقاضا با وزن ۰/۲۸۰، جذب گردشگر با وزن ۰/۲۲۴، کمک به اقتصاد محلی با وزن ۰/۲۰۳، تنوع با وزن ۰/۱۹۴ و مشارکت گردشگر با وزن ۰/۰۹۹ در رتبه‌بندی جاذبه‌های گردشگری تأثیرگذارند و از منظر میهمان، شاخص‌های تأثیر در تجربه گردشگر با وزن ۰/۴۳۴، منحصر به فرد بودن با وزن ۰/۱۹۲، ارتباط با تاریخ و فرهنگ با وزن ۰/۱۳۸، تنوع با وزن ۰/۱۳۶ و فرصتی برای بهبود فرهنگ با وزن ۰/۱۰۱ به ترتیب در رتبه‌بندی جاذبه‌های گردشگری تأثیرگذارند. همچنین نتایج بیانگر این است که از منظر میزبان صنایع دستی، غذا و آشپزی، موسیقی، آداب و رسوم، معماری کوچ و ادبیات و از منظر میهمان صنایع دستی، موسیقی، غذا و آشپزی، معماری کوچ، آداب و رسوم و ادبیات به ترتیب مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایرند. این نتایج با نزدیک‌تر کردن دیدگاه‌های دو سوی عرضه و تقاضا، مبنایی مؤثر برای تدوین استراتژی توسعه گردشگری خلاق در زندگی عشایر فراهم می‌کند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۰	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۹	
واژگان کلیدی: زندگی عشایر ایل بختیاری گردشگری خلاق تاپسیس تصمیم‌گیری چندمعیاره	
*نویسنده مسئول رایانامه: mnegar51@gmail.com	

نحوه استناددهی:

بسته‌نگار، مهرنوش، و آذربد، آناهیتا (۱۴۰۳). شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان (مطالعه موردی: ایل بختیاری استان خوزستان). گردشگری و اوقات فراغت، ۹(۱۷)، ۲۱-۴۴.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۸۲۸

مقدمه

زندگی عشایر ایران میراثی ارزشمند از فرهنگ و اصالت زندگی انسان بر این کره خاکی است. مناطق عشایری به‌عنوان بخشی از تمدن ایران باستان، با تجربه زندگی چندهزارساله، دارای پتانسیل سفری منحصر به فرد برای فرهنگ‌دوستان است و گردشگران فراوانی از سراسر جهان با آرزوی آشنایی نزدیک‌تر با سبک زندگی پرکشش این مردمان، به این مناطق سفر می‌کنند تا مستقیماً در فعالیت‌های روزمره آنان، مانند دوشیدن شیر، تهیه ماست و کره، روغن‌گیری، پشم‌بافی، قالی‌بافی و تولید سایر صنایع دستی شرکت و خوابیدن در سیاه‌چادرهای عشایر در دل طبیعت بکر ایران را تجربه کنند (عشایری و همکاران، ۱۳۹۹)؛ از این رو ضرورت تغییر دیدگاه‌های توسعه در مناطق عشایری بر مبنای استفاده از نقاط قوت فرهنگی و سنتی آن‌ها برای غلبه بر مشکلات اقتصادی همواره احساس می‌شود. پارادایم گردشگری خلاق چنین ظرفیتی دارد؛ زیرا ضمن حفظ اصالت و فرهنگ، سبب افزایش بهزیستی، رفاه و ارتقای سطح زندگی عشایر می‌شود. در این نوع گردشگری، رسوم و هنر و سبک زندگی جامعه محلی گردشگران را به‌طور فعال درگیر می‌کند؛ زیرا آنان از فرآورده‌هایی که آن‌ها را به مشاهده‌گران صرف تنزل می‌دهد روی‌گردانند (Bastenegar, 2019). به این ترتیب، مقاصدی که تجارب منحصر به فرد عرضه می‌کنند، ارزش و مزیت رقابتی بیشتری به دست می‌آورند (Voss, 2004).

بنابراین به نظر می‌رسد سبک زندگی عشایری با این پارادایم جدید گردشگری سازگارتر است. زندگی عشایری یک شیوه زندگی متحرک است که به دلیل انطباق موفقیت‌آمیز جوامع انسانی با شرایط اکولوژیکی و تلاش آن‌ها برای استفاده بهینه از دارایی‌های اقتصادی توسعه یافته است (Scholz & Schlee, 2015).

پیوند ایلات با تاریخ کهن ایران، تطابق با نیاز روز و روحیه جست‌وجوگر و مکاشفه‌گر گردشگران، جمعیت مناسب به‌منظور خلق تجربه‌های نو، مهیا بودن بستر ذی‌نفعان دولتی و سازمان‌های تابعه و پراکندگی مناسب عشایر در سراسر کشور برای کشف مسیرهای بکر مواردی است که ضرورت و اهمیت پرداختن به عشایر در گردشگری خلاق و شناسایی جاذبه‌های گردشگری عشایر را ایجاب می‌کند. این مطالعه به دنبال جست‌وجو و شناسایی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر ایل بختیاری است، سپس با اولویت‌بندی جاذبه‌ها از منظر میهمان - میزبان، ارزش‌های بالقوه مقاصد گردشگری عشایری را با رویکرد گردشگری خلاق به پژوهشگران، کارآفرینان و سایر ذی‌نفعان این حوزه دقیق‌تر معرفی می‌کند.

با توجه به این‌که گردشگری خلاق با رویکرد عشایر تاکنون مطالعه نشده است، این مطالعه را می‌توان یکی از اولین تلاش‌ها برای شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر دانست. این تمرکز بر گردشگری خلاق عشایر به ارتقای سطح نگرش و راهبردهای توسعه گردشگری منطقه‌ای و فرهنگی منجر می‌شود. استفاده از الگوریتم‌ها و روش‌های تحلیل داده آنتروپی شاننون و تاپسیس به‌منزله ابزارهای ارزیابی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری در این مطالعه نوآورانه است و آن هم به توسعه روش‌های تحقیق در حوزه گردشگری کمک می‌کند. همچنین این مطالعه با در نظر گرفتن هر دو سویه منظرین میهمان و میزبان، اطلاعات ارزشمندی را درباره اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق از دیدگاه هر دو سمت عرضه و تقاضا ارائه می‌دهد که سبب بهبود تعاملات و هم‌افزایی میان میهمانان و میزبانان و بهبود تجربه گردشگری می‌شود.

ادبیات تحقیق

گردشگری خلاق

گردشگری در دهه‌های اخیر از فرم سنتی خود، که بازدید از آثار و ابنیه تاریخی است، به سمت الگوهای خلاقانه‌تر حرکت کرده است. برخی محققان پروژه ارونکس^۱ را، که بین سال‌های ۱۹۹۶ و ۱۹۹۹ در فنلاند، یونان و پرتغال انجام شده است، سرمنشأ تعریف گردشگری خلاق می‌دانند. در این پروژه، نشان داده شده که علاقه به فرهنگ بومی و محلی و زندگی روزمره در حال رشد است و به مشارکت از طریق یادگیری تجارب خلاق تمایل وجود دارد (Jarábková & Hamada, 2012)؛ گرچه واژه گردشگری خلاق را اولین بار ریچاردز و ریموند^۲ (2000) مطرح کرده است. گردشگری خلاق سفری است که با انگیزه دستیابی به تجربه‌ای معتبر و فعالانه به انجام می‌رسد و در آن گردشگر با مشارکت در یادگیری هنر، میراث فرهنگی یا ویژگی‌های خاص یک مکان، ارتباطی محکم و مؤثر با ساکنان محلی یعنی آفرینندگان این فرهنگ زنده برقرار می‌کند (Bastenegar & Hassani, 2018). در جدول ۱ نکات کلیدی و مهم مفهوم گردشگری خلاق از دید محققان این حوزه ارائه می‌شود.

جدول ۱: نکات کلیدی و مهم مفهوم گردشگری خلاق

پژوهشگر	سال	مفاهیم کلیدی گردشگری خلاق
خدیبور و گلستانی	۱۴۰۱	گردشگری خلاق بر پایه خلاقیت، نوآوری و سرمایه‌گذاری در منابع انسانی و فرهنگی بنا شده است.
Castanho et al.	2023	گردشگری خلاق بر مسافرانی متمرکز است که با مشارکت فعال در فعالیت‌های فرهنگی و خلاقانه، تقویت تبادل فرهنگی و حمایت از اقتصادهای محلی به دنبال تجربیات معتبر و معنادارند.
Bastenegar et al.	2018	طراحی مدل مفهومی گردشگری خلاق براساس دو محور «مبتنی بر مقصد/ مبتنی بر فعالیت» و «مبتنی بر عرضه/ مبتنی بر تقاضا» و ترسیم چهار وجه از گردشگری خلاق
Stipanović & Rudan	2014	با نیازهای گردشگران مدرن برای خلاقیت و مشارکت در کارگاه‌های متنوع، برنامه‌های آموزشی و طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های خلاق هماهنگ است.
Richards	2011	گردشگران مهارت‌های خلاق خود را از طریق ارتباط با افراد محلی و مشارکت در فرهنگ آنان ارتقا می‌دهند.
Ohridska-Olson & Ivanoc	2010	گردشگری خلاق به دو صورت مبتنی بر مقصد و مبتنی بر فعالیت‌های خلاقانه می‌تواند ارائه شود.
Zukin	2010	فرهنگ عاملی برای افزایش تقاضاست.
Raymond	2007	گردشگری خلاق به منزله نوعی از گردشگری پایدار؛ ایجاد احساسی اصیل با یادگیری و تجربه.
UNESCO	2006	تعامل آموزشی، احساسی، اجتماعی و همچنین مشارکت با مکان، فرهنگ و زندگی مردم.

ایل بختیاری

ایل بختیاری یکی از پرجمعیت‌ترین جوامع عشایری ایران است که جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی فراوانی در جنوب غربی کشور دارد. این ایل یکی از قدیمی‌ترین اقوام ایرانی شناخته می‌شود و ساختار قدرت و سازمان اجتماعی خاص خود را دارد و به دو بلوک بزرگ هفت لنگ و چهارلنگ و در مجموع بیش از ۲۱۹ تیره کوچک تقسیم می‌شود. این ایل در مناطقی از استان چهارمحال و بختیاری و خوزستان سکونت دارد و از مناطق کوهستانی گرمسیری تا جلگه‌های پست خوزستان گسترده شده است (الهیاری و همکاران، ۱۳۹۰). ایل بزرگ بختیاری با تنوع فرهنگی فراوان

1. EUROTEx

2. Richards & Raymond

است که جامعه کوچ‌رو بخش مهمی از ساکنان آن را تشکیل می‌دهد. آن‌ها نظام غذایی سنتی و بومی متنوع و مخصوص به خود را دارند که ناشی از شرایط کوچ‌نشینی و نوع زندگی اقتصادی‌شان است.

مسکن اصلی و سنتی و ساده عشایر سیاه‌چادر است که در اصطلاح محلی به آن «بهون» می‌گویند و معمولاً از موی بز بافته می‌شود. این نوع چادر محکم و زبر و در مقابل رطوبت و سرما مقاوم است. طول سیاه‌چادر بختیاری حدود ۹ تا ۱۲ متر و عرض آن ۵ تا ۶ متر است. مساحت، مرغوبیت، زینت‌آلات چادر متناسب با وضعیت اقتصادی و موقعیت اجتماعی خانوار ساکن در آن متفاوت است. چادرهای ایل بختیاری تا حدودی با سیاه‌چادرهای عشایر جنوب کشور متفاوت است. سیاه‌چادرهای بختیاری معمولاً با ۴ تا ۵ تیر چوبی برافراشته و نگهداری می‌شود و در طرفین چادر، شیب تند ایجاد می‌شود که در زمان ریزش باران آب به داخل چادر نفوذ نکند. اطراف سیاه‌چادر را معمولاً با لایه‌ای از گل و خاشاک بیابانی و برگ درختان می‌پوشانند (دانایی‌نیا و ایل‌بیگی‌پور، ۱۳۹۶).

کوچ عشایر

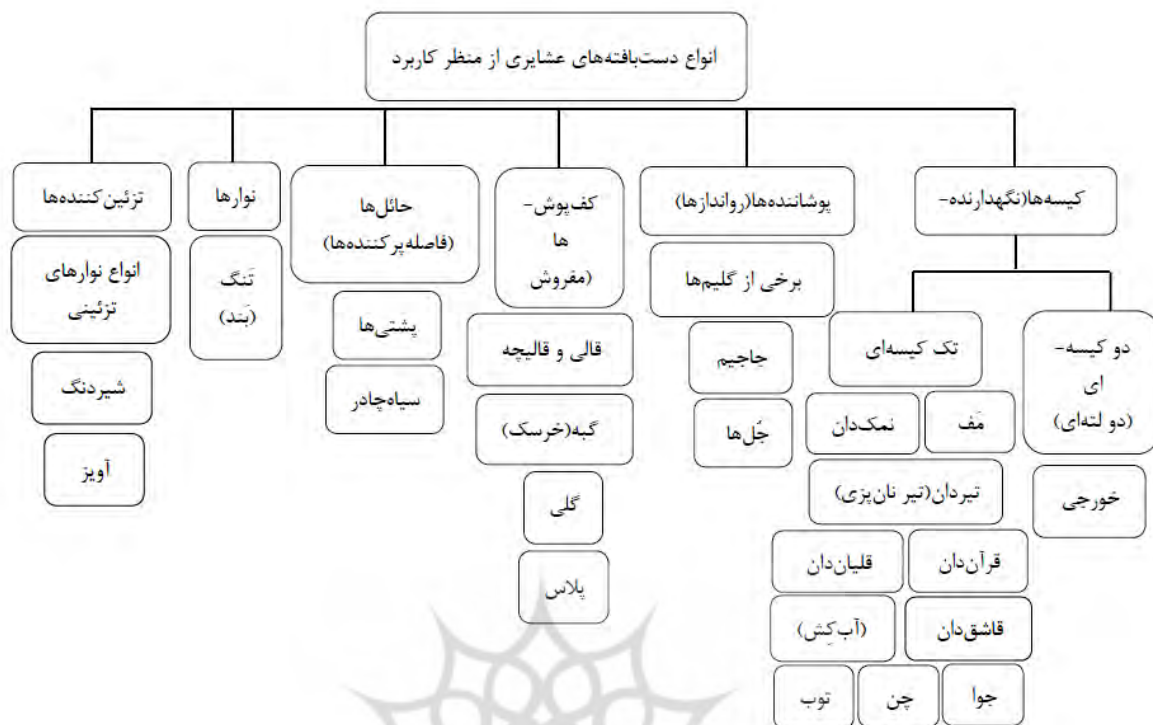
کوچ عشایر حرکت دادن ایل براساس جدول زمانی مشخصی است که بین دو محیط مختلف با طبیعت متفاوت انجام می‌شود. در تعیین زمان کوچ، عوامل محیطی مانند تغییرات درجه حرارت، زمان و کیفیت بارش‌ها و تغییرات در رویش گیاهان نقش تعیین‌کننده‌ای دارند. کوچ عمدتاً به دو نوع افقی و عمودی تقسیم می‌شود. در کوچ افقی، عشایر مسافت طولانی را طی می‌کنند که این مسیر ممکن است از یک شهرستان به شهرستان دیگر یا از یک استان به استان دیگر باشد. این نوع کوچ بیشتر در مناطق با مراتع میان‌بند انجام می‌شود. در کوچ عمودی، که رایج‌ترین شیوه کوچ است، حرکت از دشت به کوهستان و برعکس انجام می‌شود. به بیان دیگر، عشایر در فصل‌های مختلف سال به مناطق با ارتفاعات بالا یا پایین مهاجرت می‌کنند. این نوع کوچ به دلیل تحمیل‌های طبیعی یا جبر جغرافیایی انجام می‌شود و بستر مناسبی برای چرای دام هم فراهم می‌آورد. هر یک از این انواع کوچ نقش مهمی در زندگی عشایر داشته و با شرایط محیطی و اقتصادی مختلف سازگارند. همسو با کوچ عشایر، که ابتدایی‌ترین شکل و شیوه زندگی است، سبک معماری سکونتگاه‌های عشایر نیز از آن تأثیر گرفته و با نیاز و سبک زندگی آنان هماهنگ شده است (دانایی‌نیا و ایل‌بیگی‌پور، ۱۳۹۶).

صنایع دستی عشایر

صنایع دستی عشایر برخاسته از نیازهای اولیه مردم کوچ‌نشین در تطبیق با محیط جغرافیایی و فناوری سنتی حاکم بر مناطق عشایری است. گرچه امروزه این صنایع دستی با وجود فناوری‌های مدرن، دچار چالش‌های جدی شده است، اما توسعه گردشگری در مناطق عشایری نه تنها سبب افزایش فروش و دوام آن می‌شود، بلکه به ایجاد اشتغال و درآمد در مناطق عشایری نیز کمک می‌کند.

صنایع دستی ایل دو کاربرد عمده دارد: یک کاربرد مصرف داخلی برای ایل و طایفه است که کوچ‌نشینان برای تأمین نیازهای خود در زمینه پوشاک، مسکن، انباری و ابزار کشاورزی آن‌ها را تولید می‌کنند و کاربرد دیگر که با کیفیت بهتری تولید می‌شود برای فروش و درآمدزایی است. قالی‌بافی، چوخابافی، نمدمالی، کلاه‌بافی، گیوه‌دوزی، گلیم‌بافی، بافت سیاه‌چادر، جاجیم، خورجین، گبه، ورنی، ساخت انواع سازه‌های محلی از جمله دوزله، سرنا، شمشال، نی، طبل، تنبک و دهل از مهم‌ترین اقلام صنایع دستی عشایر است. از جمله فعالیت‌های دیگر عشایر می‌توان به ریسندگی اشاره کرد. پشم و مو تولیدی پس از طی فرایندی به نخ و در نهایت به انواع تولیدات دستی اعم از جوراب پشمی و شال تبدیل می‌شود (یاسوری، ۱۳۹۱).

دست‌بافته‌های ایل‌ها و عشایر، به‌ویژه ایل بختیاری، متنوع است و به‌طور عمده به شش طبقه کیسه‌ها یا محفظه‌ها، مفروش‌ها، روانداها، حائل‌ها، تزیین‌کننده‌ها و نوارها تقسیم می‌شوند و هر طبقه نیز خود شامل زیرمجموعه‌هایی متنوع است (شکل ۱).

شکل ۱: دست‌بافته‌های ایل بختیاری (افروغ، ۱۳۹۶)

موسیقی ایل بختیاری

موسیقی ایل بختیاری بازتاب فرهنگ و هویت این منطقه و اصلی جدایی‌ناپذیر از زندگی ایل بختیاری است که در مراسم و آیین‌های مختلف اجرا می‌شود (کوهزاد، ۱۳۹۲). این موسیقی با در نظر گرفتن مؤلفه‌هایی نظیر شرایط جغرافیایی، آب‌وهوا، فرهنگ و آداب و رسوم، دین و مذهب، تصویری زنده از زندگی ایل بختیاری را می‌سازد. موسیقی ایل بختیاری از تکه‌های موسیقی سازهای مختلفی نظیر کرنا، سورنا، دهل، نی چوپانی و سورنای دوبر بهره می‌برد. رقص در ایل بختیاری نیز در قالب واکنشی عاطفی و احساسی از موسیقی ظاهر می‌شود. این رقص‌ها، هم‌بستگی، اتحاد و عشق اعضای ایل را نمایان می‌کنند. شعر آهنگ در موسیقی بختیاری با موضوعات مختلفی، از دل‌آوری گرفته تا زندگی روزمره عشایر، تنوع زیادی دارد (کوهزاد، ۱۳۹۲).

غذا و خوراک در ایل بختیاری

خوراک‌های بومی و سنتی ایرانی، که برگرفته از مواد و گیاهان و محصولات در دسترس محیطی است، در میان اقوام و اقلیم‌های متفاوت ترکیبات مختلفی دارد که آن‌ها را مختص آن محل کرده و آداب و آیین تهیه و استفاده از آن نسل به نسل و سینه به سینه منتقل شده است (سلطان‌پور، ۱۳۹۹). خوراک بیشتر مردم ایل هم از مواد اولیه‌ای است که خود تولید کرده و نتیجه تلاش‌های زراعی و دامی طبیعت پیرامون خانوارهای کوچنده است. مصرف خوراکی‌های گوشتی در میان آنان به نسبت سایر خوراکی‌ها کمتر است و بیشتر در مراسم خاصی مثل میهمانی، عزا و عروسی تهیه می‌شود (دیگار، ۱۳۸۱). عشایر بختیاری خوراک را به روش‌های سنتی تهیه و نگهداری می‌کنند. در طول کوچ پاییزه، خوراک آن‌ها بیشتر نان و پیاز، نان و آب کشک، نان و آب ترشی و در کوچ بهار به علت زاییدن میش‌ها مواد لبنی است. صبحانه آن‌ها معمولاً نان و ماست

است. آب ترشی غذایی است که از ناردون (انار خشک شده)، مغز گردو، مغز بادام، آرد سبوس دار، پر زردآلو، خرما، هسته گیری شده و پیاز تهیه می شود و اکثر عشایر در نیمه راه کوچ از این غذا استفاده می کنند. همراه این غذا پنیر و پیاز هم خورده می شود (سلطان پور، ۱۳۹۹).

آداب و رسوم عشایر

اقوام بختیاری از بدو تولد تا پایان زندگی، بدون دغدغه خاطر به آداب و رسوم خود پایبندند. قواعد فرهنگی و تاریخی خاص ایل بختیاری نقش مهمی در ایجاد هم بستگی و تعزیز ارتباطات خانوادگی و اجتماعی آن ها ایفا می کند. به علت این که بختیاری ها تحت سیطره دولت مرکزی نیستند و در برابر فرهنگ بیگانه مقاومت نشان می دهند، آداب و رسومشان، اعم از رسوم مذهبی یا آیین ها و جشن های سنتی، نشان دهنده استقلال فرهنگی و اجتماعی آنان است (عشایری و همکاران، ۱۳۹۹). ازدواج در ایل بختیاری با هدف تقویت روابط خویشاوندی، ایجاد هم بستگی درون طایفه و توسعه تیره و طایفه صورت می گیرد. آداب و رسوم ازدواج در ایل بختیاری از نحوه انتخاب همسر تا تعیین مهریه و شیربها و تدارک مراسم عروسی با ویژگی های خاص ایل بختیاری عجین است. از لحاظ اقتصادی نقش زنان بختیاری در تولید و کارکرد اقتصاد خانواده بسیار مهم است و همکاری آن ها با همسرانشان به منظور تأسیس خانواده و حفظ پیوندهای فAMILI اهمیت بسزایی دارد. از آنجاکه آداب و رسوم بختیاری به منزله ثروت فرهنگی محسوب می شود، حفظ و ترویج آن نقش مهمی در حفظ هویت فرهنگی و اجتماعی ایل بختیاری ایفا می کند (انصاری نژاد و کریمی، ۱۳۹۳).

شعر و ادبیات عشایر

قوم بختیاری یکی از اقوامی است که بنابر نظر پژوهشگران حوزه زبان و ادبیات، دارای زبان و ادب عامه برجسته و گسترده ای است (شهبازی، ۱۳۹۸). شعر بختیاری تمامی مضامین و صور خیالی را از محیط پیرامونش می گیرد و زاینده سرشت خود و پیوندی است که با طبیعت دارد. در شعر فولکلور بختیاری، کمترین نشانی از عروسان و معشوقه های شعر عربی دیده نمی شود؛ واژه ها بیشتر غیر عربی و به گویشی است که بازمانده فارسی میانه و باستان است. در این شعر، قالب قصیده وجود ندارد. شعر عامیانه بختیاری بیشتر در قالب تک بیت های مصرع است و قصایدی که به گویش لری بختیاری امروزه دیده می شود حاصل کار شاعران متأخری است که افزون بر قصیده، در قالب های دیگر نیز طبع آزمایی کرده اند (براتی و محمودی، ۱۳۹۹).

شعر عامه بختیاری از منظر گونه شناسی یکی از متنوع ترین و پربسامدترین اشعار عامه ایران است و پتانسیل کارهای خلاقانه فراوانی در گردشگری ادبی دارد؛ زیرا در گردشگری ادبی، گردشگر به دنبال درک زوایای مختلف زندگی ادبی یا هنری جامعه مقصد است (دانایی نیا و ایل بیگی پور، ۱۳۹۶).

چهارچوب نظری تحقیق

جاذبه های گردشگری خلاق در زندگی عشایر عبارت اند از: معماری کوچ عشایر، صنایع دستی، موسیقی عشایر، غذا و خوراک، آداب و رسوم و شعر و ادبیات ایل. جاذبه های گردشگری خلاق تجربه های خاص و فرهنگی منحصر به فردی عرضه می کند. مقاصد گردشگری برای جذب گردشگران نیازمند ارتباط با تاریخ و فرهنگ محلی است. ادبیات، موسیقی، معماری و آداب و رسوم عشایر، غذا و آشپزی این ارتباط را برقرار می کند و گردشگران را به عمق فرهنگ محلی می کشاند. این جاذبه ها در زندگی عشایر مستقیماً تجربه گردشگران را تحت تأثیر قرار می دهد و آن را غنی تر و جذاب تر می کند.

غذا و خوراک در جوامع امروزی کارکردی فراتر از رفع نیازهای زیستی دارد؛ از آن روی که ردپایش را در جای جای آیین ها، آداب و رسوم و فرهنگ یک سرزمین می توان جست (سلطان پور، ۱۳۹۹). غذاها و آشپزی عشایر با تنوع در مواد اولیه و سبک های پخت باعث تجربه طعم های

جدید می‌شود. گردشگری گسترده‌تری^۱، که ارتباط بین غذا و گردشگری را از مزرعه تا سفره بیان می‌کند، (Bastenegar, 2019) امروزه رشد چشمگیری داشته و به یکی از پویاترین و خلاق‌ترین بخش گردشگری تبدیل شده است (WTO, 2012)^۲. گردشگری غذایی را می‌توان شرکت در جشنواره‌های غذا و بازدید از تولیدکنندگان مواد غذایی اولیه و ثانویه، رستوران‌ها و مکان‌های خاص با چشیدن غذا و یا تجربه ویژگی‌های مناطق تولید غذای تخصصی دانست که انگیزه اصلی سفر است (Srihirun & Sawant, 2019). عادت‌های غذایی هر جامعه بیانگر فرهنگ آن جامعه است و حفظ غذاهای سنتی بخش مهمی از حفظ هویت فرهنگی است. گردشگران به دنبال سنت‌های جدید مبتنی بر غذا به منزله راهی برای اتصال به فرهنگ‌هایی هستند که از آن‌ها بازدید می‌کنند و پتانسیل ایجاد غرور در جمعیت محلی را به سبب شیوه‌های کشاورزی سنتی و سنت‌های غذایی آن‌ها دارد. جای تعجب نیست که امروزه غذا و نوشیدنی به پایه‌واساس بازاریابی گردشگری تبدیل شده است (Scherf, 2021). بسته‌نگار و قمری (۱۴۰۰) نشان دادند که جشنواره‌های موسیقی محلی سبب توسعه گردشگری خلاق می‌شوند. همین‌طور توسعه گردشگری نیز باعث حفظ و پویایی موسیقی محلی می‌شود. کوهزاد (۱۳۹۲) در مطالعه «گردشگری و موسیقی محلی موسیقی بختیاری» بیان می‌کند که موسیقی سنتی بختیاری بازتابی از فرهنگ و هویت این منطقه بکر و زیبا به شمار می‌رود. موسیقی جزو جدایی‌ناپذیر زندگی ایل بختیاری است و در جای‌جای زندگی و فرهنگشان وجود دارد. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که مقام‌های موسیقی محلی جاذب گردشگر و موجب رونق و تنوع بخشی به جاذبه‌های گردشگری منطقه می‌شود. موسیقی عشایر به منزله یک جاذبه گردشگری متنوع و منحصر به فرد شناخته می‌شود. موسیقی عشایر، غذا و آشپزی و صنایع دستی تجربه گردشگران را مستقیماً تحت تأثیر قرار می‌دهد. این تجربه شامل شنیدن ملودی‌ها و نغمات محلی، شرکت در جشنواره‌های غذا و صنایع دستی می‌شود که به تجربه گردشگر می‌افزاید. ارائه فرصت‌های مشارکت در فعالیت‌های موسیقی، صنایع دستی و غذا و آشپزی، گردشگران را به سمت جامعه محلی جلب می‌کند و باعث ایجاد تعاملات فراگیر و توسعه گردشگری خلاق می‌شود. همچنین توسعه صنایع دستی، موسیقی و سایر فعالیت‌ها به اقتصاد محلی کمک می‌کند و اشتغال محلی را افزایش می‌دهد. سبک معماری کوچ عشایر به منزله جاذبه‌ای منحصر به فرد و جذاب شناخته می‌شود. این معماری با استفاده از مواد محلی و سبک‌های خاص صورت می‌گیرد. خیمه‌ها و تفاوت‌های طراحی، گردشگران را به سوی جاذبه‌های معماری کوچ عشایر جذب می‌کند. این تجربه می‌تواند در رضایت و جذب گردشگران تأثیرگذار باشد.

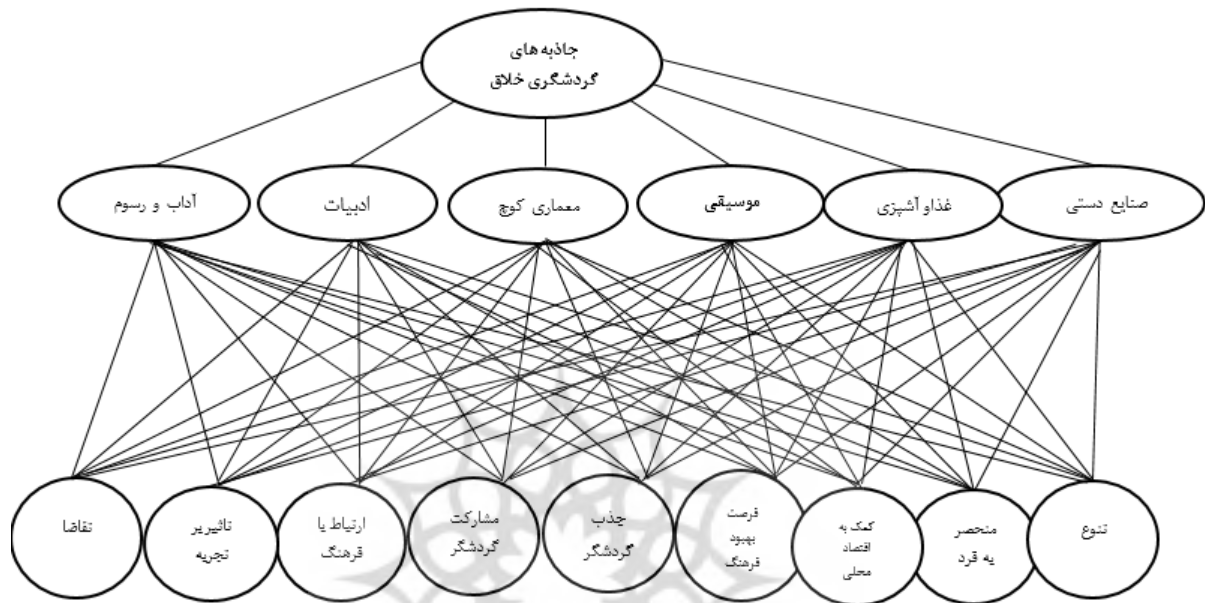
ادبیات عشایر و آداب و رسوم آنان نیز از جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر شناخته می‌شوند (Scherf, 2021). تفاوت در آداب و رسوم عشایر با سایر خرده فرهنگ‌ها و صنایع دستی محلی می‌تواند تقاضای گردشگری را افزایش دهد. گردشگران به دنبال تجربیات منحصر به فرد در محیط‌های کوچ عشایرند. ادبیات عشایر دریچه تاریخ و فرهنگ را به روی گردشگران می‌گشاید و به ارتباط فرهنگی ایجاد شده عمق می‌بخشد.

در این تحلیل، جاذبه‌های گردشگری خلاق زندگی عشایر بر اساس معیارهایی مانند تنوع، منحصر به فرد بودن، فرصت بهبود فرهنگ، ارتباط با تاریخ و فرهنگ، تأثیر در تجربه گردشگر، تقاضای گردشگری، مشارکت گردشگر، کمک به اقتصاد محلی و جذب گردشگر ارزیابی خواهد شد.

1. Gastronomy Tourism

2. World Tourism Organization UNWTO. 2012. <http://www2.unwto.org/>.

بررسی موسیقی عشایر، معماری کوچ، غذا و آشپزی، صنایع دستی، صنایع دستی، آداب و رسوم و ادبیات عشایر به منزله جاذبه‌های گردشگری، با تأکید بر شاخص‌های تنوع، منحصربه‌فرد بودن، فرصت بهبود فرهنگ، ارتباط با تاریخ و فرهنگ، تأثیر در تجربه گردشگر، تقاضای گردشگری، مشارکت گردشگری، کمک به اقتصاد محلی و جذب گردشگر، از دیدگاه میهمان - میزبان می‌تواند به منزله چهارچوبی نظری برای توسعه گردشگری خلاق در زندگی عشایر مطرح شود (شکل ۲).

شکل ۲: چهارچوب نظری پژوهش

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش اجرا میدانی و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری این مطالعه خبرگان حوزه گردشگری و مدیران محلی و کسب‌وکارهای گردشگری و راهنمایان تور محلی تعیین شد. در روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، نیازی به تعیین حجم نمونه به روش‌های معمول و با روش‌های آماری نیست (Baby, 2013). براین اساس، نمونه‌ای به حجم پانزده نفر به صورت هدفمند و در دسترس از بین راهنمایان تور و فعالان حوزه گردشگری عشایر برای این مطالعه به روش گلوله برفی انتخاب شد؛ زیرا این گروه هم به جامعه محلی و هم جامعه گردشگرانی که به دنبال بازدید از جاذبه‌های زندگی عشایر هستند کاملاً آشنا هستند. برای شناسایی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان، نخست به بررسی ادبیات و پیشینه تحقیق پرداخته شد و سپس با خبرگان موضوع مصاحبه‌هایی انجام شد و در نهایت دو ماتریس تصمیم‌گیری تشکیل شد.

به منظور گردآوری داده، از این دو ماتریس تصمیم استفاده می‌شود. یکی از آن‌ها به رتبه‌بندی گزینه‌ها از منظر میهمان و یکی از آن‌ها به رتبه‌بندی از منظر میزبان می‌پردازد. بررسی جداگانه این دو دیدگاه کمک می‌کند درک بهتری از دینامیک رابطه میزبانی و میهمانی به دست آید. شناخت تفاوت در اولویت‌های این دو گروه عرضه و تقاضا در صنعت گردشگری خلاق، سبب درک بهتر ارتباطات بین فرهنگی، جلوگیری از سوء تفاهم‌ها و برنامه‌ریزی مؤثرتر می‌شود. به بیانی دیگر، با درک نیازها و انتظارات هر دو طرف، می‌توان برنامه‌ها و فعالیت‌هایی را طراحی کرد که بهترین تجربه ممکن را برای هر دو طرف فراهم آورد.

در این ماتریس‌ها، جاذبه‌های گردشگری خلاق شامل صنایع دستی عشایر، موسیقی عشایر، غذا و آشپزی عشایر، معماری کوچ عشایر، ادبیات عشایر و آداب و رسوم عشایر است و معیارها از منظر میهمان شامل تنوع، منحصر به فرد بودن، فرصت بهبود فرهنگ، ارتباط با تاریخ و فرهنگ، تأثیر در تجربه است. از منظر میزبان شامل تقاضا، مشارکت گردشگر، تنوع، جذب گردشگر و کمک به اقتصاد محلی است. مقیاس استفاده شده در این پرسش‌نامه نیز مقیاس توماس ساعتی ۹ درجه‌ای است که برای تعیین ارجحیت‌ها پیشنهاد کرده است (آذر و رجب‌زاده، ۱۴۰۱). ماتریس‌ها در اختیار خبرگان قرار گرفت و پس از جمع‌آوری داده، با روش میانگین حسابی ادغام و ماتریس کلی تصمیم به دست آمد. به منظور رتبه‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق زندگی عشایر از روش تاپسیس (TOPSIS) استفاده شده است که یک روش تصمیم‌گیری قوی و تکنیکی برای اولویت‌بندی از طریق شباهت به جواب ایده‌آل است. بر این اساس که گزینه راهبردی انتخاب شده باید کوتاه‌ترین فاصله را از جواب ایده‌آل و دورترین فاصله را از بدترین جواب داشته باشد و شامل مراحل زیر است:

گام ۱) تشکیل ماتریس تصمیم: یک ماتریس $m \times n$ است که در آن m تعداد گزینه‌ها و n تعداد شاخص‌هاست.

گام ۲) نرمالیزه کردن ماتریس تصمیم (N):

برای نرمالایزه کردن ماتریس از روش نرم اقلیدس استفاده می‌شود:

$$n_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m a_{ij}^2}} \quad \text{رابطه (۱)}$$

گام ۳) محاسبه ماتریس بی‌مقیاس موزون (V):

$$V = N \times W_j \quad \text{رابطه (۲)}$$

گام ۴) تعیین راه‌حل ایده‌آل مثبت و راه‌حل ایده‌آل منفی:

راه‌حل ایده‌آل مثبت (V^+) بردار بهترین مقادیر هر شاخص ماتریس V

راه‌حل ایده‌آل منفی (V^-): بردار بدترین مقادیر هر شاخص ماتریس V

گام ۵) به دست آوردن میزان فاصله هر گزینه از ایده‌آل‌های مثبت و منفی

$$d^+_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - V^+_j)^2} \quad i = 1 \dots m \quad \text{رابطه (۳)}$$

$$d^-_i = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - V^-_j)^2} \quad i = 1 \dots m \quad \text{رابطه (۴)}$$

گام ۶) تعیین نزدیکی نسبی (CL^*) یک گزینه به راه‌حل ایده‌آل:

$$CL^*_i = \frac{d^-_i}{d^-_i + d^+_i} \quad \text{رابطه (۵)}$$

گام ۷) رتبه‌بندی گزینه‌ها: هر گزینه‌ای که CL^* آن بزرگ‌تر باشد بهتر است.

1. Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution (TOPSIS) is a multi-criteria decision analysis method.

محاسبه وزن‌ها در روش آنتروپی شانون به صورت زیر محاسبه می‌شود:

گام (۱) بی‌مقیاس‌سازی ماتریس:

$$p_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^m a_{ij}} \quad \text{رابطه (۶)}$$

گام (۲) محاسبه آنتروپی: اندازه‌گیری این عدم اطمینان (E_i) توسط شانون^۱، به صورت زیر بیان شده است:

$$E_i = -k \sum_{i=1}^m [p_{ij} \times \ln p_{ij}] \quad \text{رابطه (۷)}$$

k مقداری ثابت است و به صورت زیر محاسبه می‌شود.

$$k = \frac{1}{\ln(m)} \quad \text{رابطه (۸)}$$

گام (۳) محاسبه عدم اطمینان یا درجه انحراف d_j

$$d_j = 1 - E_j ; \forall j \quad \text{رابطه (۹)}$$

گام (۴) محاسبه وزن W_j :

$$W_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j} \quad \text{رابطه (۱۰)}$$

در این مطالعه، همچنین از مصاحبه‌شوندگان خواسته شد که شاخص‌ها را براساس قضاوت خود وزن‌دهی کنند. این وزن‌ها برای روایی بیشتر با وزن‌های قبلی ترکیب شده و وزن‌های تعدیل شده به صورت زیر محاسبه شده است:

$$W_j' = \frac{\lambda_j W_j}{\sum \lambda_j W_j} \quad \text{رابطه (۱۱)}$$

که در آن λ میانگین وزن‌هایی است که خبرگان ارائه کرده‌اند.

یافته‌ها

داده‌های جمع‌آوری شده از طریق خبرگان با استفاده از روش میانگین حسابی با هم ترکیب و ماتریس‌های تصمیم به صورت زیر به دست آمده است (جدول ۲):

جدول ۲: ماتریس ادغام شده امتیازدهی‌ها از منظر میهمان

از منظر میهمان	تنوع	منحصر به فرد بودن	تأثیر در تجربه گردشگر	ارتباط با تاریخ و فرهنگ	فرصت بهبود فرهنگ
صنایع دستی عشایر	۷/۲۶۷	۷/۹۳۳	۷/۴۰۰	۸/۰۰۰	۶/۸۶۷
موسیقی عشایر	۵/۸۶۷	۷/۲۶۷	۷/۱۳۳	۷/۶۶۷	۷/۸۰۰
معماری کوچ عشایر	۵/۴۶۷	۷/۹۳۳	۶/۳۳۳	۷/۲۰۰	۵/۴۰۰
غذا و آشپزی عشایر	۵/۹۳۳	۵/۹۳۳	۵/۰۶۷	۷/۰۶۷	۷/۲۰۰
ادبیات عشایر	۴/۲۰۰	۵/۱۳۳	۳/۵۳۳	۴/۷۳۳	۵/۰۶۷
آداب و رسوم عشایر	۵/۹۳۳	۵/۰۶۷	۴/۸۶۷	۶/۰۶۷	۵/۷۳۳

همچنین ماتریس ادغام شده امتیازدهی‌ها از نظر میزبان در جدول ۳ منعکس شده است:
جدول ۳: ماتریس ادغام شده امتیازدهی‌ها از منظر میزبان

از منظر میزبان	تفاضل	مشارکت گردشگر	تنوع	جذب گردشگر	کمک به اقتصاد محلی
صنایع دستی عشایر	۷/۳۳۳	۷/۷۳۳	۷/۴۶۷	۸/۰۰۰	۷/۴۰۰
موسیقی عشایر	۵/۹۳۳	۷/۰۰۰	۷/۱۳۳	۷/۶۶۷	۷/۴۰۰
معماری کوچ عشایر	۵/۵۳۳	۷/۲۶۷	۶/۲۶۷	۷/۰۰۰	۵/۴۶۷
غذا و آشپزی عشایر	۶/۹۳۳	۶/۲۶۷	۵/۱۳۳	۷/۲۰۰	۷/۴۰۰
ادبیات عشایر	۴/۲۰۰	۵/۰۰۰	۳/۸۰۰	۵/۱۳۳	۴/۸۶۷
آداب و رسوم عشایر	۵/۹۳۳	۵/۳۳۳	۴/۸۶۷	۶/۲۰۰	۵/۹۳۳

محاسبه وزن شاخص‌ها

با توجه به این که رتبه‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق بر اساس شاخص‌هایی متمایز از منظر میهمان و میزبان صورت می‌گیرد، دانستن اهمیت نسبی شاخص‌ها ضروری است؛ از این رو به هر شاخص وزنی داده می‌شود که اهمیت نسبی یا درجه اهمیت هر شاخص را نشان دهد. در این مطالعه، برای تعیین وزن شاخص‌ها از روش آنتروپی استفاده شده است. برای اعتباربخشی به وزن‌ها از هریک از خبرگان خواسته شد که بر اساس تجربه و قضاوت ذهنی خود، همراه با ارزش‌گذاری گزینه‌ها وزنی هم به شاخص‌ها اختصاص دهند. وزن نهایی هر شاخص از ترکیب وزن‌های به دست آمده با روش آنتروپی و میانگین وزن‌های اختصاص داده شده از طریق خبرگان تعیین شد (جدول ۴ و ۵).

جدول ۴: محاسبه وزن شاخص‌ها (از منظر میزبان)

جمع	کمک به اقتصاد محلی	جذب گردشگر	تنوع	مشارکت گردشگر	تقاضا	
۱	۰/۱۷۹	۰/۲۱۷	۰/۲۷۹	۰/۱۰۴	۰/۲۲۱	w_j
۱	۰/۲۲۳	۰/۲۰۳	۰/۱۳۷	۰/۱۸۷	۰/۲۵۰	λ_j
۱	۰/۲۰۳	۰/۲۲۴	۰/۱۹۴	۰/۰۹۹	۰/۲۸۰	$W'_j = \frac{\lambda_j w_j}{\sum \lambda_j w_j}$

جدول ۵: محاسبه وزن شاخص‌ها (از منظر میهمان)

جمع	فرصت بهبود فرهنگ	ارتباط با تاریخ و فرهنگ	تأثیر در تجربه گردشگر	منحصربه‌فرد بودن	تنوع	
۱	۰/۱۳۴	۰/۱۵۲	۰/۳۵۵	۰/۲۰۱	۰/۱۵۸	w_j
۱	۰/۱۶	۰/۱۹۳	۰/۲۶	۰/۲۰۳	۰/۱۸۳	λ_j
۱	۰/۱۰۱	۰/۱۳۸	۰/۴۳۴	۰/۱۹۲	۰/۱۳۶	$W'_j = \frac{\lambda_j w_j}{\sum \lambda_j w_j}$

با توجه به نتایج به دست آمده، تأثیر در تجربه گردشگر (با وزن ۰/۴۳۴) به منزله مهم‌ترین شاخص از دیدگاه میهمان مشخص شد. منحصربه‌فرد بودن (۰/۱۹۲) و ارتباط با تاریخ و فرهنگ نیز با وزن شایان توجهی (۰/۱۳۸) در رتبه دوم و سوم این رتبه‌بندی قرار گرفته‌اند. از منظر میزبان، تقاضا (با وزن ۰/۲۸۰) و جذب گردشگر (با وزن ۰/۲۲۴) به ترتیب بیشترین تأثیر را در رتبه‌بندی جاذبه‌ها از سوی میزبان داشته‌اند. این نتایج نشان‌دهنده اهمیت اقتصادی و اجتماعی حاصل از حضور گردشگران در منطقه عشایر است.

رتبه‌بندی به روش تاپسیس

گام ۱) تشکیل ماتریس تصمیم:

ماتریس‌های تصمیم از ترکیب نظر خبرگان در جدول‌های ۲ و ۳ آمده است.

گام ۲) نرمالیزه کردن ماتریس تصمیم (N):

برای نرمالیزه کردن ماتریس از روش نرم اقلیدس استفاده شده است (رابطه ۱):

نتایج در جدول‌های ۶ و ۷ آمده است:

جدول ۶: ماتریس بی‌مقیاس شده (از منظر میزبان)

از منظر میزبان	تقاضا	مشارکت گردشگر	تنوع	جذب گردشگر	کمک به اقتصاد محلی
صنایع دستی عشایر	۰/۴۹۳	۰/۴۹۶	۰/۵۰۹	۰/۴۹۶	۰/۴۵۳
موسیقی عشایر	۰/۴۲۶	۰/۴۴۹	۰/۴۹۱	۰/۴۷۶	۰/۴۵۳
معماری کوچ عشایر	۰/۳۴۶	۰/۴۰۲	۰/۴۴۱	۰/۲۸۱	۰/۳۳۵
غذا و آشپزی عشایر	۰/۴۷۱	۰/۴۱۵	۰/۳۵۳	۰/۴۴۷	۰/۵۰۶

بسته‌نگار و آذربد/ شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان

ادبیات عشایر	۰/۲۵۸	۰/۳۲۱	۰/۲۶۲	۰/۳۱۸	۰/۲۹۸
آداب و رسوم عشایر	۰/۴۰۹	۰/۳۴۲	۰/۳۳۵	۰/۳۸۵	۰/۳۶۳

جدول ۷: ماتریس بی‌مقیاس شده (از منظر میهمان)

از منظر میهمان	تنوع	منحصربه‌فرد بودن	تأثیر در تجربه گردشگر	ارتباط با تاریخ و فرهنگ	فرصت بهبود فرهنگ
صنایع دستی عشایر	۰/۴۹۰	۰/۴۸۷	۰/۵۱۴	۰/۴۷۵	۰/۴۳۶
موسیقی عشایر	۰/۴۰۹	۰/۴۴۶	۰/۴۹۵	۰/۴۴۵	۰/۴۹۶
معماری کوچ عشایر	۰/۳۷۷	۰/۴۸۷	۰/۴۴	۰/۴۲۷	۰/۳۴۳
غذا و آشپزی عشایر	۰/۴۶۷	۰/۳۶۴	۰/۳۵۲	۰/۴۲۰	۰/۴۵۸
ادبیات عشایر	۰/۲۸۳	۰/۳۱۵	۰/۲۴۵	۰/۲۸۱	۰/۳۲۲
آداب و رسوم عشایر	۰/۳۹۱	۰/۳۱۱	۰/۳۳۸	۰/۳۶۰	۰/۳۶۴

گام ۳) محاسبه ماتریس بی‌مقیاس موزون (V): از ضرب ماتریس بی‌مقیاس شده در بردار وزن‌ها به دست می‌آید (رابطه ۲):

جدول ۸: ماتریس بی‌مقیاس شده موزن (از منظر میزبان)

از منظر میزبان	تقاضا	مشارکت گردشگر	تنوع	جذب گردشگر	کمک به اقتصاد محلی
صنایع دستی عشایر	۰/۱۳۸	۰/۰۴۹	۰/۰۹۹	۰/۱۱۱	۰/۰۹۲
موسیقی عشایر	۰/۱۱۹	۰/۰۴۴	۰/۰۹۵	۰/۱۰۷	۰/۰۹۲
معماری کوچ عشایر	۰/۰۹۷	۰/۰۴	۰/۰۸۵	۰/۰۶۳	۰/۰۶۸
غذا و آشپزی عشایر	۰/۱۳۲	۰/۰۴۱	۰/۰۶۸	۰/۱	۰/۱۰۳
ادبیات عشایر	۰/۰۷۲	۰/۰۳۲	۰/۰۵۱	۰/۰۷۱	۰/۰۶
آداب و رسوم عشایر	۰/۱۱۴	۰/۰۳۴	۰/۰۶۵	۰/۰۸۶	۰/۰۷۴

جدول ۹: ماتریس بی‌مقیاس شده موزن (از منظر میهمان)

از منظر میهمان	تنوع	منحصربه‌فرد بودن	تأثیر در تجربه گردشگر	ارتباط با تاریخ و فرهنگ	فرصت بهبود فرهنگ
صنایع دستی عشایر	۰/۰۶۷	۰/۰۹۳	۰/۲۲۳	۰/۰۶۵	۰/۰۴۴
موسیقی عشایر	۰/۰۵۶	۰/۰۸۵	۰/۲۱۵	۰/۰۶۳	۰/۰۵
معماری کوچ عشایر	۰/۰۵۱	۰/۰۹۳	۰/۱۹۱	۰/۰۵۹	۰/۰۳۵
غذا و آشپزی عشایر	۰/۰۶۴	۰/۰۷	۰/۱۵۳	۰/۰۵۸	۰/۰۴۶
ادبیات عشایر	۰/۰۳۹	۰/۰۶۰	۰/۱۰۶	۰/۰۳۹	۰/۰۳۲
آداب و رسوم عشایر	۰/۰۵۳	۰/۰۶۰	۰/۱۴۷	۰/۰۵۰	۰/۰۳۷

گام ۴) تعیین راه‌حل ایده‌آل مثبت و راه‌حل ایده‌آل منفی:

راه‌حل ایده‌آل مثبت (V^+) بردار بهترین مقادیر هر شاخص ماتریس V

گردشگری و اوقات فراغت، دوره ۹، شماره پیاپی ۱۷، بهار و تابستان ۱۴۰۳

راه حل ایده آل منفی (V^-): بردار بدترین مقادیر هر شاخص ماتریس V

بسته‌نگار و آذربد/ شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان - میزبان

جدول ۱۰: راه‌حل‌های ایده‌آل مثبت و منفی (از منظر میزبان)

از منظر میزبان	تنوع	منحصربه‌فرد بودن	تأثیر در تجربه گردشگر	ارتباط با تاریخ و فرهنگ	فرصت بهبود فرهنگ
ایده‌آل مثبت	۰/۱۳۸	۰/۰۴۹	۰/۰۹۹	۰/۱۱۱	۰/۱۰۳
ایده‌آل منفی	۰/۰۷۲	۰/۰۳۲	۰/۰۵۱	۰/۰۶۳	۰/۰۶

جدول ۱۱: راه‌حل‌های ایده‌آل مثبت و منفی (از منظر میهمان)

از منظر میهمان	تقاضا	مشارکت گردشگر	تنوع	جذب گردشگر	کمک به اقتصاد محلی
ایده‌آل مثبت	۰/۰۶۷	۰/۰۹۳	۰/۲۲۳	۰/۰۶۵	۰/۰۵۰
ایده‌آل منفی	۰/۰۳۹	۰/۰۶۰	۰/۱۰۶	۰/۰۳۹	۰/۰۳۲

گام ۵) به‌دست آوردن میزان فاصله هر گزینه از ایده‌آل‌های مثبت و منفی (رابطه ۳ و ۴)

گام ۶) تعیین نزدیکی نسبی (CL^*) یک گزینه به راه‌حل ایده‌آل (رابطه ۵)

براین اساس، هرچه مقدار CL^* بیشتر باشد، بدین معناست که فاصله آن گزینه از ایده‌آل منفی بیشتر است و در عوض، به ایده‌آل مثبت نزدیک‌تر است و جاذبه بااهمیت‌تری است (جدول ۱۲).

جدول ۱۲: فاصله‌گزینه‌ها از ایده‌آل‌های مثبت و منفی

از منظر میهمان	از منظر میزبان		
	d^-_i	d^+_i	CL^*_i
صنایع دستی عشایر	۰/۱۲۸	۰/۰۰۶	۰/۹۰۴
موسیقی عشایر	۰/۱۱۷	۰/۰۱۶	۰/۷۸۹
معماری کوچ عشایر	۰/۰۹۴	۰/۰۳۹	۰/۳۷۳
غذا و آشپزی عشایر	۰/۱۹۴	۰/۰۷۵	۰/۸۶۲
ادبیات عشایر	۰/۰۰۱	۰/۱۳۸	۰/۰۵۹
آداب و رسوم عشایر	۰/۰۴۴	۰/۰۸۷	۰/۴۷۲

گام ۷) رتبه‌بندی گزینه‌ها: هر گزینه‌ای که CL^* آن بزرگ‌تر باشد بهتر است.

جدول ۱۳: رتبه‌بندی جاذبه‌ها از منظر میهمان و میزبان

رتبه	از منظر میزبان	از منظر میهمان
۱	صنایع دستی عشایر	صنایع دستی عشایر
۲	غذا و آشپزی عشایر	موسیقی عشایر
۳	موسیقی عشایر	غذا و آشپزی عشایر
۴	آداب و رسوم عشایر	معماری کوچ عشایر
۵	معماری کوچ عشایر	آداب و رسوم عشایر
۶	ادبیات عشایر	ادبیات عشایر

جدول ۱۳ در حکم یافته نهایی پژوهش اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق عشایر ایل بختیاری را از منظر میهمان و میزبان به‌طور جداگانه نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، گردشگران میهمان و جامعه محلی میزبان هر دو در این‌که صنایع دستی عشایر در اولویت نخست هستند هم‌نظرند. همچنین هر دو گروه، ادبیات عشایر را در اولویت آخر خود قرار داده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

این مطالعه به شناسایی و رتبه‌بندی جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایر از منظر میهمان و میزبان پرداخته است. یافته‌های حاصل از مطالعه ادبیات نشان داد که صنایع دستی، موسیقی، غذا و آشپزی، معماری کوچ، ادبیات و آداب و رسوم عشایر به‌منزله جاذبه‌های گردشگری خلاق این قوم ایرانی معرفی می‌شوند. در همین راستا، مطالعات معیارهایی را برای اولویت‌بندی این جاذبه‌ها در اختیار محققان قرار داد. این معیارها از منظر میهمان شامل تنوع، منحصربه‌فرد بودن، فرصت بهبود فرهنگ، ارتباط با تاریخ و فرهنگ، تأثیر در تجربه و از منظر میزبان شامل تقاضا، مشارکت گردشگر، تنوع، جذب گردشگر و کمک به اقتصاد محلی تعیین شد. در ادامه از روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره، روش تاپسیس برای رتبه‌بندی جاذبه‌ها استفاده شد. با توجه به این ماتریس تصمیم و وزن شاخص‌ها، رتبه‌بندی جاذبه‌ها از منظر میهمان و میزبان صورت پذیرفت. نتیجه حاکی از آن است که از منظر میزبان صنایع دستی، غذا و آشپزی، معماری کوچ، آداب و رسوم، معماری کوچ و ادبیات عشایر و از منظر میهمان صنایع دستی، موسیقی، غذا و آشپزی، معماری کوچ، آداب و رسوم و ادبیات عشایر به‌ترتیب مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری خلاق در زندگی عشایرند.

اولویت بالای صنایع دستی در انتخاب هر دو گروه (میهمانان و میزبانان) جالب توجه است. از منظر میهمانان، صنایع دستی باعث ارائه محصولات یکتا و دست‌ساز به گردشگران می‌شود که تجربه منحصربه‌فردی را فراهم می‌کند. همچنین میزبانان از اهمیت توسعه صنایع دستی در اقتصاد محلی خود آگاه‌اند و این می‌تواند فرصتی برای اشتغال‌زایی و ترویج هنرهای محلی در نظر گرفته شود. این نتیجه با مطالعه آریدسکا-اُلسون و ایوانو (2010) همسوست که تأکید می‌کنند احیای صنایع دستی محلی، سنت، موسیقی و لباس تأثیر بسزایی در حفظ و انتقال فرهنگ و هویت محلی و همچنین توسعه گردشگری دارند. نتایج این مطالعه با بسیاری از مطالعات داخلی و خارجی هم‌راستا است؛ از جمله با مطالعه کرمی و همکاران (۱۴۰۰)، که در بررسی عوامل انگیزشی مؤثر در توسعه گردشگری عشایری نتیجه‌گیری می‌کنند در بین عوامل انگیزشی کششی جاذبه‌های صنایع دستی و لباس‌های محلی عشایر، موسیقی و رقص سنتی عشایر به‌ترتیب از بالاترین اولویت برخوردارند. اهمیت موسیقی در جاذبه‌های گردشگری خلاق، حمایت از نتایج مطالعه بسته‌نگار و قمری (۱۴۰۰) است که بیان داشته‌اند جشنواره‌های موسیقی بیشترین تأثیرگذاری را در گردشگری خلاق موسیقی دارند و همین‌طور توسعه گردشگری نیز باعث حفظ و پویایی موسیقی محلی می‌شود. همچنین هم‌راستا با مطالعه کوهزاد (۱۳۹۲) که استدلال می‌کند موسیقی سنتی بختیاری بازتابی از فرهنگ و هویت این منطقه بکر و زیبا به‌شمار می‌رود و در نهایت نتیجه‌گیری می‌کند که مقام‌های موسیقی محلی می‌تواند جاذب گردشگر و موجب رونق و تنوع‌بخشی به جاذبه‌های گردشگری منطقه شود.

انتخاب غذا و آشپزی به‌منزله اولویت دوم میزبانان از تأثیر بسزای این جاذبه در اقتصاد محلی ناشی می‌شود. تجربه غذای محلی همواره تجربه‌ای مکمل برای گردشگران است و جامعه محلی به این امر واقف است. آشپزی عشایر نه تنها این امکان را به گردشگران می‌دهد که طعم‌های گوناگون را بچشند و با خواص مختلف خوراکی‌ها آشنا شوند؛ بلکه برای میزبانان نیز به‌منزله فرصتی برای توسعه درخور توجه است.

رتبه‌بندی پایین ادبیات در هر دو گروه، نشان‌دهنده بی‌توجهی به اهمیت نقش ادبیات در جذب گردشگر است که لازم است در این باره پژوهش‌های بیشتری انجام شود. احتمالاً گردشگران برای تجربه فرهنگ محلی، ترجیح می‌دهند به جوانب دیگری از زندگی عشایر توجه کنند که با ادبیات و اشعار فرهنگ عامه در ارتباط مستقیم نیست. همچنین به‌نظر می‌رسد میزبانان نیز مایل‌اند توجه خود را به جوانب اقتصادی بیشتر از بخش‌های فرهنگی معطوف کنند.

نتایج حاصل از این تحقیق نقش مؤثری در ارتقای دانش و نگرش به جاذبه‌های گردشگری خلاق عشایر دارد و درک و فهم عمیق‌تری از ارتباط بین میهمانان و میزبانان در زندگی عشایر حاصل می‌کند. نتایج به‌دست‌آمده به‌منزله راهنمای مؤثری برای توسعه گردشگری خلاق در زندگی عشایر به شمار می‌رود.

براساس نتایج به‌دست‌آمده، برنامه‌های گردشگری عشایری مشارکتی، برگزاری رویدادهای محلی و فستیوال‌های رقص و موسیقی و خوراک عشایر و آموختن مهارت تولید صنایع دستی برای گردشگران و خرید از بازارهای محلی می‌تواند ضمن رقم‌زدن تجارب منحصر به فرد و یکتا برای گردشگران، به حفظ فرهنگ و توسعه اقتصاد جامعه محلی ایل بختیاری استان خوزستان یاری رساند. به‌این ترتیب، لازم است با انتقال دانش به نسل‌های جوان‌تر، تشکیل شبکه‌های همکاری و فعالیت‌های ترویجی از طریق رسانه‌ها زندگی و فرهنگ عشایر را به‌منزله یکی از فرهنگ‌های اقوام ایرانی زنده نگه داشت.

از جمله محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: در این مطالعه فقط نظر راهنمایان تور و فعالان حوزه گردشگری عشایر، که به نظر می‌رسد با هر دو گروه میزبان و میهمان در تعامل مستقیم‌اند، مدنظر قرار گرفته است. این درحالی است که نظر خود ذی‌نفعان مانند کوچ‌نشینان عشایر و گردشگران قطعاً در اولویت‌بندی جاذبه‌های گردشگری مؤثرترند. همچنین داده‌های مطالعه براساس قضاوت‌های ذهنی نمونه‌ای پانزده نفره جمع‌آوری شده است که ممکن است به‌دلیل محدودیت‌های فردی و ذهنی در برخی نتایج تأثیر منفی داشته باشد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که در مطالعات بعدی، از روش‌های دیگری برای حجم نمونه و گسترش دامنه مطالعه استفاده شود.

ORCID:

Mehrnoosh Bastenegar	 https://orcid.org/0000-0003-2704-6386
Anahita Azarbod	 https://orcid.org/0009-0006-7970-7499

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- آذر، عادل و رجب‌زاده، علی (۱۴۰۱). تصمیم‌گیری کاربردی (رویکرد MADM). تهران: انتشارات نگاه دانش.
- افروغ، محمد (۱۳۹۶). مطالعه ساختاری و محتوایی نمکدان‌های بختیاری با تأکید بر طرح و نقش. نامه انسان‌شناسی، ۱۵(۲۷)، ۶۳-۹۳.
- الهیاری، فریدون، فروغی ابری، علی‌اصغر و عبداللهی نوروزی، عزت‌الله (۲۰۱۱). بررسی تحلیلی ساختار قدرت سیاسی - اجتماعی در ایل بختیاری از قاجاریه تا انقلاب اسلامی. جستارهای تاریخی، ۲(۱)، ۱۵-۵۰.
- انصاری‌نژاد، عبدالله و کریمی، باقر (۱۳۹۳). بررسی آداب و رسومات عشایر شهرستان ممسنی در قالب گردشگری پایدار. چهارمین همایش ملی سلامت، محیط زیست و توسعه پایدار. بندرعباس. <https://civilica.com/doc/363509>
- براتی، فرهاد و محمودی، عنایت‌الله (۱۳۹۹). درون‌مایه‌های مشترک تغزل‌های طللی معلقات و کوچ سروده‌های بختیاری. کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی، ۱۰(۳)، ۱-۱۹. <http://doi.org/10.22126/jccl.2020.3498.1889>
- بسته‌نگار، مهرانوش و قمری، رضوان (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی جاذبه‌های موسیقایی مؤثر در توسعه گردشگری کودک (مطالعه موردی: شهر خلاق سنندج). گردشگری و توسعه، ۱۰(۴)، ۲۷۹-۲۹۵. <https://doi.org/10.22034/jtd.2021.255252.2162>
- خدیبور، آمنه و گلستانی، مریم (۱۴۰۱). توسعه پایدار گردشگری خلاق با استفاده از رویکرد پویایی‌شناسی سیستم. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۱(۴۳)، ۷۵-۹۴. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2023.24283.3739>
- دانائی‌نیا، احمد و ایل‌بیگی‌پور، فرانک (۱۳۹۶). ویژگی‌های منظر فرهنگی عشایر بختیاری و تأثیر آن در ساختار معماری کوچ‌نشین. باغ نظر، ۱۴(۵۷)، ۶۳-۷۴.
- دیگار، ژان پیر (۱۳۸۱). «بختیاری». دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ج ۱۱، تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی. زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی.
- سلطانپور، مانا (۱۳۹۹). پژوهشی مردم‌شناختی بر خوراک بومی استان چهارمحال و بختیاری (با تأکید بر اقوام و عشایر بختیاری). نخستین همایش ملی ایران‌شناسی استان‌ها «تاریخ، فرهنگ و هنر چهارمحال و بختیاری». تهران. <https://civilica.com/doc/1322147>
- شهبازی، اصغر (۱۳۹۸). نقد توصیفی و ساختاری سوگ‌چکامه‌های حماسی بختیاری (شوخین‌ها): گونه‌ای از اشعار عامه. فرهنگ و ادبیات عامه، ۷(۲۸)، ۲۰-۲۴. <https://doi.org/20.1001.1.23454466.1398.7.28.6.8.242-220>
- عشایری، طاه‌ها و حسین‌زاده فرمی، نامیان (۱۳۹۹). بررسی جامعه‌شناختی علل جمع‌گرایی تاریخی در جوامع عشایری ایران. مطالعات اجتماعی اقوام، ۱(۱)، ۲۵۷-۲۸۰. <https://doi.org/10.22111/JSSE.2018.4435>
- کریمی، فریبا، اکبریان، سعیدرضا و جباری ارخلو، افسانه (۱۴۰۰). بررسی عوامل انگیزشی مؤثر در توسعه گردشگری عشایری (مطالعه موردی: ایل قشقایی). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۰(۳۷)، ۳۹-۶۳. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.21024.3489>
- کوهزاد، اردشیر (۱۳۹۲). گردشگری و موسیقی محلی موسیقی بختیاری. دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین. همدان. <https://civilica.com/doc/276492>
- یاسوری، مجید (۱۳۹۱). عشایر و مسائل برنامه‌ریزی آن در ایران. رشت: نشر وارسته.
- Baby, S. (2013). AHP modeling for multicriteria decision-making and to optimise strategies for protecting coastal landscape resources. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 4(2), 218.

- Bastenegar, M. (2019). From Gastronomy Tourism to Creative and Sustainable Tourism of Gastronomy Case Study: 30 Tir Street Food in Tehran. *MANZAR, the Scientific Journal of landscape*, 11(49), 26-37. <https://doi.org/10.22034/manzar.2019.199092.1993>
- Bastenegar, M., & Hassani, A. (2018). Tolerance; a spiritual strategy or a strategic spirituality in development of creative tourism. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 15(60), 38-50. <https://doi.org/10.22034/bagh.2018.62764>
- Bastenegar, M., Hassani, A., & Bafraei, M. (2018). Thematic analysis of creative tourism: Conceptual model design. *Amazonia Investiga*, 7(17), 541-554.
- Castanho, R. A., Santos, C., & Couto, G. (2023). Creative tourism in islands and regional sustainable development: What can we learn from the pilot projects implemented in the Azores territory?. *Land*, 12(2), 498. <https://doi.org/10.3390/land12020498>
- Jarábková, J., & Hamada, M. (2012). Creativity and rural tourism. *Creative and Knowledge Society*, 2(2), 5. <https://doi.org/10.2478/v10212-011-0022-4>
- Ohridska-Olson, R. V., & Ivanov, S. H. (2010, September). Creative tourism business model and its application in Bulgaria. In *Proceedings of the Black Sea Tourism Forum 'Cultural Tourism–The Future of Bulgaria*.
- Raymond, C. R. A. (2007). Creative tourism New Zealand: The practical challenges of developing creative tourism. In *Tourism, creativity and development* (pp. 167-180). Routledge.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of tourism research*, 38(4), 1225- 1253. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.008>
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS news*, 23(8), 16-20.
- Scherf, K. (2021). *Creative tourism in smaller communities: place, culture, and local representation* (p. 328). University of Calgary Press.
- Scholz, F., & Schlee, G. (2015). Nomads and nomadism in history. In *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (pp. 838-843). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.62018-4>
- Srihirun, J., & Sawant, M. (2019). Creative Tourism through food activities in Thailand. *International Journal of Management and Economics*, 1(26), 25-31.
- Stipanović, C., & Rudan, E. (2014). Development concept and strategy for creative tourism of the Kvarner destination. In *Tourism and Hospitality Industry 2014, CONGRESS PROCEEDINGS Trends in Tourism and Hospitality Industry* (pp. 507-517).
- UNESCO. (2006, October). Towards sustainable strategies for creative tourism. In *Discussion Report of the Planning Meeting for 2008 International Conference on Creative Tourism* (pp. 25-27).

Voss, C. (2004). Trends in the experience and service economy: The experience profit cycle. *London Business School*, 1-38.

Zukin, S. (2010). *Naked city: The death and life of authentic urban places*. Oxford University Press.

In Persian

Afrouz, M. (2019). Structural and Contextual Study of Bakhtiari Salt Cellars with Emphasis on Design and Motif. *Iranian Journal Of Anthropology*, 15(27), 63-93.

Ansari-Nejad, A., & Karimi, B. (2014). Investigating the Customs and Traditions of Nomads of Mamsani County in the Framework of Sustainable Tourism. *Fourth National Conference on Health, Environment and Sustainable Development*. Bandar Abbas.

Ashayeri, T., Hosseinzadeh Feremi, M., & Namiyan, F. (2020). Sociological Study of the Causes of Historical Collectivism in the Nomadic Tribes of Iran. *Journal of Social Studies of Ethnic Groups*, 1(1), 257-280. <https://doi.org/10.22111/JSSE.2018.4435>

Azar, A., & Rajabzadeh, A. (2022). *Practical Decision Making (MADM Approach)*. Tehran: Negah Danesh Publishing.

Barati, F., & Mahmmodi, E. A. (2020). دراسة مقارنة في مقدمات المعلقات الطللية وقصائد الهجرة البختيارية. *Research in Comparative Literature*, 10(3), 1-19. <https://doi.org/10.22126/jccl.2020.3498.1889>

Bastenegar, M., & Ghamari, R. (2021). Identifying and Prioritizing Musical Attractions Effective in the Development of Child Tourism (Case study: Sanandaj Creative City). *Journal of Tourism and Development*, 10(4), 279-295. <https://doi.org/10.22034/jtd.2021.255252.2162>

Danaeinia, A., & Eilbeigipoor, F. (2018). The Characteristics of the Cultural Landscape of the Bakhtiari Nomads and its Impact on the Structure of Nomadic Architecture. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, 14(57), 63-74.

Digard, J. P. (2002). "Bakhtiari." *Encyclopedia of Islam*, Vol. 11, Tehran: Center for the Great Islamic Encyclopedia. Edited by Kazem Moavi Bjornadi.

Elahiyari, F., Foroughi Abri, A., & Abdollahi Noorozi, E. (2011). Analytical Study of the Socio-Political Power Structure in Bakhtiari Tribe from Qajar to Islamic Revolution. *Historical Studies*, 2(1), 15-50.

Karami, F., akbarian ronizi, S. R., & Jabbari, A. (2021). Investigation of Effective Motivational Factors in the Development of Nomadic Tourism (Case Study: Qashqai Tribe). *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(37), 39-63. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.21024.3489>

khadivar, A., & Golestani, M. (2022). Sustainable development of creative tourism using system dynamics approach. *Journal of Tourism Planning and Development*, 11(43), 75-94.

<https://doi.org/10.22080/jtpd.2023.24283.3739>

- Kohzad, A. (2013). Tourism and Local Music: Bakhtiari Music. *Second National Conference on Tourism and Nature Tourism of Iran*. Hamedan.
- Shahbazi A. Descriptive and structural criticism of Bakhtiāri's epic odes mourn: a type of folk poems. CFL 2019; 7(28), 220-242 , <https://doi.org/20.1001.1.23454466.1398.7.28.6.8>
- Soltanpour, M. (2020). An Ethnological Study of Indigenous Food of Chaharmahal and Bakhtiari Province (with Emphasis on Bakhtiari Tribes and Nomads). *First National Conference of Iranology of Provinces "History, Culture and Art of Chaharmahal and Bakhtiari"*. Tehran. <https://www.fotros.com/en/blog/Chaharmahal-and-Bakhtiari's-Traditional-Foods>
- Yasuri, M. (2012). Nomads and Their Planning Issues in Iran. Rasht: Varasteh Publishing.

COPYRIGHTS

©2024 by the authors. Published by University of Science and Culture. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی